

І.А. ДЕРУН*(Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ, Україна)*

Розвиток економічного аналізу як науки в Україні: ретроспектива та виклики сьогодення

Стаття присвячена ретроспективному вивченню розвитку економічного аналізу як прикладної науки в Україні. Метою дослідження є визначення проблем розвитку економічного аналізу в Україні, які спричинені історичними аспектами формування економічної науки, та обґрунтування рекомендацій щодо їх вирішення. Здійснено періодизацію розвитку економічного аналізу, розкрито передумови його зародження у Російській імперії. Визначено основні існуючі недоліки курсів «Теорія економічного аналізу» та «Економічний аналіз», які викладаються для студентів облікових спеціальностей у вищій школі. Виявлено, що підвищення ролі фінансової складової діяльності підприємства та комунікативної функції публічної фінансової звітності як основного джерела інформаційної бази для зацікавлених осіб при прийнятті ефективних управлінських рішень зумовлює доцільність заміни у навчальних планах вітчизняних вищих навчальних закладів цих курсів курсом «Фінансовий аналіз». Перспективним напрямом розвитку аналітичної науки є розробка методичного інструментарію для аналізу інтегральної звітності підприємства, яка містить як фінансову, так і нефінансову інформацію.

Ключові слова: *балансознавство, рахунковий аналіз, теорія економічного аналізу, аналіз господарської діяльності підприємства, фінансовий аналіз.*

І.А. ДЕРУН*(Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, г. Киев, Украина)*

Развитие экономического анализа как науки в Украине: ретроспектива и вызовы современности

Статья посвящена ретроспективному изучению развития экономического анализа как прикладной науки в Украине. Целью исследования является определение проблем развития экономического анализа в Украине, которые вызваны историческими аспектами формирования экономической науки, и обоснование рекомендаций по их решению. Осуществлена периодизация развития экономического анализа, раскрыты предпосылки его зарождения в Российской империи. Определены основные существующие недостатки курсов «Теория экономического анализа» и «Экономический анализ», преподаваемых для студентов учетных специальностей в высшей школе. Выявлено, что повышение роли финансовой деятельности предприятия и коммуникативной функции публичной финансовой отчетности как основного источника информационной базы для заинтересованных лиц при принятии эффективных управленческих решений обуславливает целесообразность замены в учебных планах отечественных высших учебных заведений этих курсов курсом «Финансовый анализ». Перспективным направлением развития аналитической науки является разработка методического инструментария для анализа интегральной отчетности предприятия, которая содержит как финансовую, так и нефинансовую информацию.

Ключевые слова: *балансоведение, счетный анализ, теория экономического анализа, анализ хозяйственной деятельности предприятия, финансовый анализ.*

I.A. DERUN*(Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine)*

Development of Economic Analysis as a Science in Ukraine: Retrospective and Challenges

The article is devoted to a retrospective study of the development of economic analysis as applied science in Ukraine. The aim of the study is to identify the problems of the development of economic analysis in Ukraine caused by the historical aspects of the formation of economic science, and justification of recommendations for dealing with them.

Implemented the periodization of the development of economic analysis, revealed the preconditions of its origin in the Russian Empire. Defined the main shortcomings of the existing courses 'Theory of Economic Analysis' and 'Economic Analysis', taught for students of accounting disciplines in higher education. It was found that increasing the role of the financial component of the enterprise activity and the communicative function of public financial reporting as the main source of information base for the interested entities in making effective management decisions determines the feasibility of replacing in the curriculums of domestic institutions of higher education of these courses with the course 'Financial Analysis'. A promising direction in the development of analytical science is the development of methodological tools for the analysis of integrated enterprise reports containing both financial and non-financial information.

Keywords: *accounting study, analysis of accounts, theory of economic analysis, analysis of economic activities of enterprises, financial analysis.*

Постановка проблеми. Економічний аналіз має важливе значення серед прикладних економічних наук облікового профілю, оскільки його результати істотно впливають на формування стратегічних цілей підприємства та його оперативне управління. Проте на сучасному етапі розвитку аналітичної науки в Україні економічний аналіз перебуває у занепаді, що спричинено недостатньою кількістю фахівців-аналітиків у практичній та науковій сферах. Це спонукає наукові кола у сфері бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту до занепокоєння щодо подальшого розвитку економічного аналізу як окремої прикладної економічної науки, що підтверджується Резолюцією Міжнародної науково-практичної конференції «Розвиток бухгалтерського обліку, економічного аналізу та аудиту у XXI-му столітті» [12, с. 151-152], яка була проведена 6-7 листопада 2015 р. у Житомирському державному технологічному університеті. Тому виникає необхідність в активізації наукових досліджень стосовно актуалізації наукових пошуків щодо розвитку економічного аналізу як науки, оскільки на сьогодні постає питання, чи є економічний аналіз окремою наукою, чи лише практичним видом діяльності, що спричинено його історичним розвитком як в умовах планової, так і в умовах ринкової економік.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню основних тенденцій розвитку економічного аналізу присвячено ряд праць вітчизняних та іноземних науковців, а саме: Н.Р. Вейцмана, В.А. Дерія, З.П. Євзліна, Л.М. Кіндрацької, В.В. Ковальова, Є.В. Мниха, О.В. Олійник, О.П. Рудановського, М.Г. Чумаченка, А.Д. Шеремета, Й.А. Шумпетера та інших.

Й.А. Шумпетер заклав методологічні підвалини методології економічного аналізу на макро- та макrorівнях, чим підвищив необхідність та престижність аналітичних досліджень в економіці [17]. Науковці Російської імперії З.П. Євзлін, О.П. Рудановський стали фундаторами балансознавства – першої вітчизняної аналітичної науки в економіці, яка базувалась на аналізі бухгалтерської звітності [6, 13]. Українські науковці, зокрема, В.А. Дерій та О.В. Олійник, вивчають значення економічного аналізу в умовах розвитку інформаційних запитів суб'єктів економіки, сучасних проблем викладання економічного аналізу у вищих навчальних закладах [5, 9].

Однак попри велику кількість публікацій, присвячених розвитку економічного аналізу як науки, залишається низка невирішених проблем. Зокрема, не повною мірою досліджено історичні аспекти розвитку економічного аналізу як науки в Україні, подальші шляхи його розвитку у довгостроковій перспективі, а також проблеми застосування методичних підходів економічного аналізу у господарській діяльності підприємств.

Метою статті є визначення проблем розвитку економічного аналізу в Україні, які спричинені історичними аспектами формування економічної науки, та надання рекомендацій щодо їх усунення. Для реалізації поставленої мети слід вирішити наступні завдання:

- визначити історичні етапи розвитку економічного аналізу в Україні;
- розкрити концептуальні проблеми, з якими зітнувся економічний аналіз та визначити шляхи їх вирішення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналітичні процедури як важливий елемент економічної науки на макrorівні почали стрімко розвиватися у кінці XIX – початку XX століття, коли зародила теорія управління фірми. Це було зумовлено декількома основними причинами:

- розвиток акціонерної форми капіталу, у зв'язку з чим з'явилися перші в світі корпорації, що дало поштовх до виокремлення функцій власників підприємства від функцій його управління;
- розвиток фінансових ринків та створення великих банків, які забезпечували компанії великим обсягом оборотних коштів.

Відтак зростає роль комунікації між власниками підприємств, їх кредиторами та інвесторами. Комунікаційною ланкою між ними стає публічна фінансова звітність, яка повинна надавати всю необхідну інформацію її користувачам для прийняття управлінських рішень.

Такі зрушення в економічній науці сприяли виокремленню двох аналітичних напрямів:

- зовнішнього аналізу діяльності підприємства націленої на кредитора та інвестора, які визначають успішність його функціонування на основі визначення рентабельності (англо-американська школа бухгалтерського обліку);
- внутрішнього аналізу діяльності підприємства, що мав на меті оцінювання діяльності підприємства з позицій його менеджменту, який базувався на

ефективності роботи всього персоналу (німецька школа бухгалтерського обліку) [7, с. 598].

Зокрема, представники німецької школи бухгалтерського обліку визначали, що баланс є першопричиною рахівництва, а теорія рахунків і бухгалтерія є вторинними в порівнянні з балансом, оскільки він є основним інформаційним забезпеченням процесу управління підприємством. Це підтверджується сформованою І.Ф. Шером головною рівністю бухгалтерського обліку, яка лежить в основі побудови балансу [14, с. 96]:

$$A = K + Z \quad (1)$$

де, А – активи, К – власний капітал, Z – зобов'язання.

Натомість, представники англо-американської школи бухгалтерського обліку базували свої твердження на ролі, яку виконує бухгалтерський облік у зовнішньому середовищі фірми, тим самим заперечуючи основоположну роль балансу. Основною тезою була комунікація між підприємством та зовнішніми користувачами, яку забезпечує публічна фінансова звітність, тим самим відокремлюючи основний продукт обліку від самого процесу рахівництва. Таким чином, звітність стає окремим елементом інформаційної бази, за допомогою якого кредитори та інвестори можуть сформулювати думку про об'єкт без доступу до його внутрішніх інформаційних потоків.

Це зумовило виникнення окремої наукової дисципліни «Балансознавство» (рос. – балансоведение), яка мала на меті визначення теоретичних положень побудови балансу та методичного інструментарію щодо його аналізу на основі використання фінансових коефіцієнтів.

Розвиток балансознавства як аналітичної науки в Україні пов'язаний з його генезою в Російській імперії, а згодом у СРСР. Так, однією з перших праць, пов'язаних з основами аналізу звітності, є праця З.П. Євзіліна «Загальнозрозумілий звіт акціонерних підприємств ...» [6], яка вийшла друком у 1901 р. У ній вчений визначає склад звітності, інформаційні

основи її аналізу тощо. Крім того, у праці порушено питання уніфікації звітності, якої ще не існувало. Така систематизація, на думку З.П. Євзіліна, полегшувала б ведення бізнесу, а також надавала б можливість розширити аналітичні можливості. Зокрема, він запропонував уніфікацію структури балансів для промислових та фінансових (кредитних і страхових) організацій. Однак З.П. Євзілін ще не розглядав кількісні методи аналізу балансу, які почнуть використовуватися лише у 20-30 рр. ХХ століття, використовуючи лише описові форми для проведення аналітичних процедур визначення результатів діяльності підприємства.

Російський та радянський вчений Н.Р. Вейцман у праці «Баланси капіталістичних підприємств» визначав синоптичний вид аналізу, який базувався на кількісних методах оцінки балансу. Він вперше був розроблений у США і базувався на методі коефіцієнтів. Тому цінність цього аналізу не у текстових поясненнях, а у, так званих, числових «висновках», що полягали в обробці даних активу і пасиву балансу за допомогою фінансових коефіцієнтів. Вказаний метод ґрунтувався на використанні спеціальних фінансових довідників, які склалися певними дослідницькими бюро (наприклад, Moodys). Тут розроблялися різні коефіцієнти (показники ліквідності, платоспроможності, фінансової стійкості тощо) та встановлювалися допустимі їх межі, відхилення від яких вказувало на наявність проблем, які можуть завдати великої шкоди фінансовому стану підприємства. Такі коефіцієнти підраховувалися за 6-7 років для підприємств, акції яких котирувалися на міжнародних фондових біржах, для визначення тренду [3, с. 79]. Цей підхід до сьогодні є одним з найпростіших і найпоширеніших до визначення фінансового стану підприємства.

Саме в цей час було визначено декілька підходів до розуміння балансознавства як науки, які представлені на рис. 1.

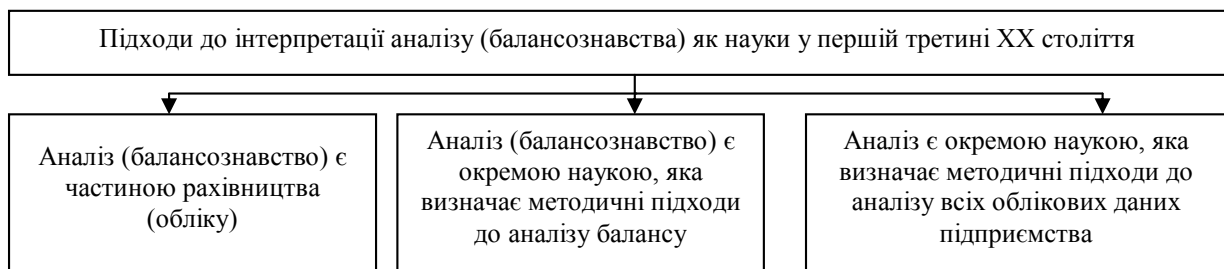

Рис. 1. Місце аналізу у системі наук у 20-х роках ХХ століття

Джерело: розроблено автором.

Згідно першого підходу, рахівництво та балансознавство є однією наукою, яка визначає методичні підходи до побудови балансу, та його аналізу, де основною метою бухгалтера є побудова балансу, а користувача – аналіз. Найавторитетнішими науковцями такого бачення є О.П. Рудановський та Я.М. Гальперін [4, с. 8; 8, с. 608; 13].

Протилежним був підхід, що визначав рахівництво та балансознавство різними окремими прикладними науками. Відповідно до цього підходу завданням бухгалтера є побудова балансу та здійснення його аналізу [1, с. 7]. Основоположником такого підходу є М.О. Блатов.

Аудит, аналіз і контроль

Крім того, можна визначити й ще один підхід, який ґрунтується на тому, що аналізувати потрібно не тільки баланс підприємства, але інші джерела, у яких міститься інформація про облікові дані, оскільки кінцевим продуктом рахівництва є не тільки баланс, але й інші звіти. Таким чином, аналітичну науку як і рахівництво слід визнавати окремою повноцінною наукою. Одним з найвідоміших прибічників такого підходу у той час був Н.Р. Вейцман.

Саме на початку 30-х років ХХ століття місце балансознавства як першої аналітичної науки на теренах колишньої Російської імперії починає займати нова наукова дисципліна – «**Рахунковий аналіз**» чи «**Аналіз господарської діяльності підприємства**» (рос. – *счетный анализ*). Спочатку у балансознавство було введено розділи, пов'язані з проведенням аналізу виробничих витрат підприємства та аналізу виконання плану з виробництва та реалізації продукції. А потім була підтримана теза про те, що основною функцією бухгалтера повинно бути лише складання звітності, а її аналіз повинен здійснювати окремий працівник-аналітик. Оскільки, виходячи з того, що аналіз діяльності підприємств повинен проводитись не тільки на основі звітності, але й на основі інших інформаційних джерел, балансознавство, на думку представників радянських наукових кіл, вже не могло виконати нових поставлених завдань. Крім того, у цей період політика НЕПу була відмінена і держава перейшла на планову економіку, а тому звітність на той час вже перестала виконувати вагомий комунікаційну роль через заборону її відкритого публікування. Це й стало передумовою для появи зовсім нової науки, одним з апологетів якої й став Н.Р. Вейцман.

Зокрема, на його думку, під рахунковим аналізом слід розуміти систему прийомів вивчення економіки підприємства, яка дозволяла виявити і виміряти залежність між окремими процесами його роботи на основі сукупності облікових даних. Метою такого аналізу була перевірка та контроль виконання плану конкретним підприємством, усунення нестач та сприяння подальшому збільшенню ефективності його роботи. При цьому ігнорувалися принципи економності та доцільності при виконанні виробничих завдань, а збільшення темпів виробництва відбувалось за рахунок екстенсивних методів роботи. Інформаційною базою для здійснення рахункового аналізу слугували первинна документація, поточні записи в облікових регістрах та бухгалтерська звітність [2, с. 7-10].

У цьому контексті не можна не погодитися із думкою В.В. Ковальова про те, що аналіз господарської діяльності був направлений на реалізацію ланцюжка «план-факт-відхилення» [7, с. 623]. Основним методичним інструментарієм даної дисципліни, яка у той час представляла усю аналітичну науку в економіці, стає факторний аналіз за допомогою якого визначався вплив окремих факторів на результуючу ознаку для виявлення та реалізації невикористаних резервів підвищення ефективності виробництва.

Таким чином, у цей період за рахунок бухгалтерського обліку та новоствореного рахункового аналізу підвищувалась роль контрольної функції, що зумовлювалося централізованою державною спрямованістю у сфері економічної політики. Найвагомий вклад у розробку методики аналізу господарської діяльності внесли В.І. Стоцький, який систематизував методи калькуляції продукції та їх класифікації, визначив мінімізацію витрат виробництва однією з головних задач аналізу господарської діяльності, ідентифікував основні фактори впливу на виробничу собівартість продукції, побудував найпростіші факторні моделі, та С.К. Татур, який заснував у СРСР одну з перших шкіл економічного аналізу. С.К. Татур також розробив структурні блоки аналізу господарської діяльності відповідно до державного техпромфінплану, який зводився до співставлення фактичних та планових показників:

- аналіз обсягів виробництва;
- аналіз праці;
- аналіз процесу постачання;
- аналіз витрат виробництва та собівартості;
- аналіз балансу підприємства;
- аналіз фінансового плану [15].

Продовжили роботу по удосконаленню методичного інструментарію аналізу господарської діяльності М.І. Баканов та А.Д. Шеремет [16, с. 6]. Саме завдяки цим вченим економічний аналіз став потужною прикладною дисципліною у вітчизняній науці, яку сьогодні вивчають студенти у вітчизняних ВНЗ. Найбільшим їх вкладом у розвиток цієї дисципліни є виділення з аналізу господарської діяльності підприємств курсу «Теорія економічного аналізу», основною метою якого є ознайомлення студентів із методичним інструментарієм, який слід використовувати в іншій дисципліні – «Аналіз господарської діяльності підприємств».

В незалежній Україні найбільш вагомий внесок у розвиток аналітичної науки зробили такі видатні вчені як М.Г. Чумаченко та Є.В. Мних. Їх заслугою було впровадження аналітичних здобутків вчених США та Західної Європи у методику викладання аналітичних дисциплін у ВНЗ. Ці вчені стали засновниками української наукової школи економічного аналізу, що сприяло інтенсивній популяризації цього напрямку серед вітчизняних наукових кіл у сфері економіки.

Із отриманням незалежності та переходом України на ринкові відносини аналіз розширив змістовну частину включенням багатьох нових розділів: аналіз фінансового стану підприємства, аналіз інвестиційної діяльності, аналіз маркетингової діяльності тощо. У зв'язку із цим дещо змінилася назва дисципліни, яка пов'язана з аналізом господарської діяльності підприємства у ВНЗ. Зокрема, підручники та навчальні посібники почали все частіше називати «Теорія економічного аналізу», «Економічний аналіз», при цьому все менше використовується назва «Аналіз господарської діяльності». Хоча у переважній більшості вітчизняних ВНЗ для облікових

спеціальностей збереглося дві дисципліни: «Теорія економічного аналізу», де вивчаються основні методи, які використовуються в аналізі та інформаційна база аналізу, та «Аналіз господарської діяльності підприємства», де вивчаються методичні підходи до оцінки ефективності ведення бізнесу підприємством. Однак у цих дисциплінах за останні 20-25 років доміантним залишився факторний аналіз на основі використання детермінованих моделей для виявлення відхилень на результативну ознаку, що було притаманно й рахунковому аналізу, який використовувався для підвищення контрольної функції у жорстко централізованій плановій економіці. Зазначимо, що одну й ту ж результативну ознаку можна представити за допомогою різних детермінованих моделей, де будуть представленими зовсім різні фактори впливу. Натомість, в одній факторній моделі усі значимі чинники впливу відобразити неможливо, що й зумовлює одну з найслабкіших сторін цього виду аналізу. Не слід також забувати й про необхідність обґрунтування доцільності використання конкретної детермінованої моделі для факторного аналізу, оскільки економічна сутність має переважати над методикою. Тому гіпертрофоване використання детермінованого факторного аналізу в дисципліні «Економічний аналіз» не завжди є виправданим.

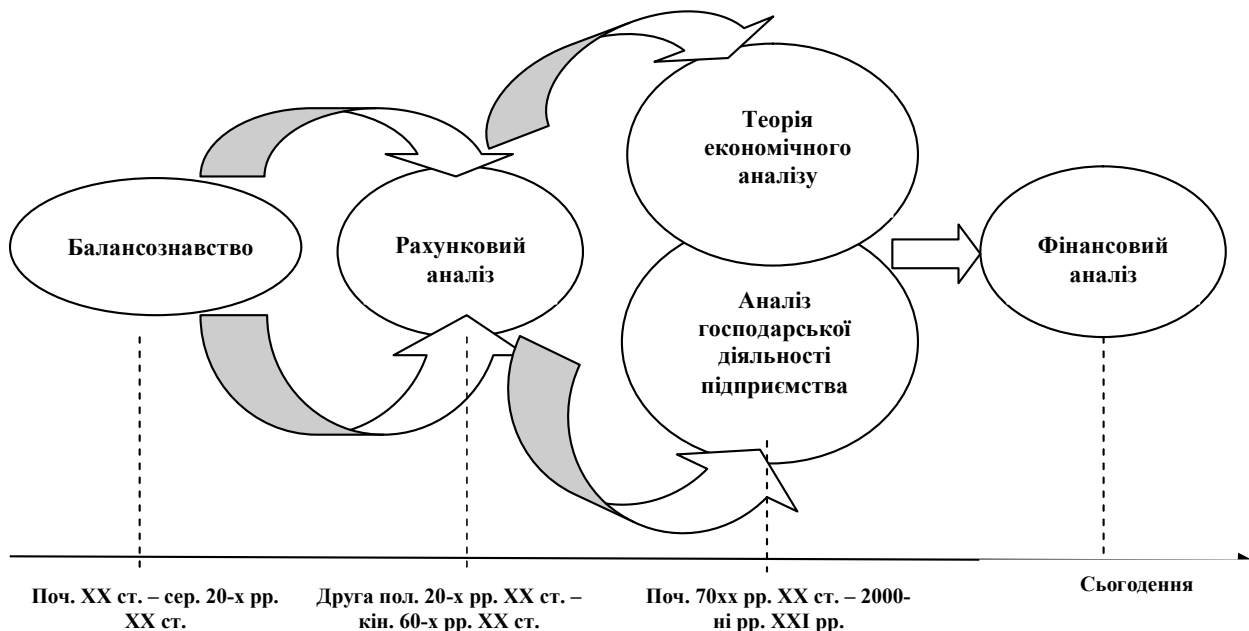
Всі методи, які вивчаються у курсі «Теорія економічного аналізу» (середні величини, відносні величини, групування, балансовий метод, ряди динаміки, порівняння, методи порівняльної комплексної оцінки, методи детермінованого та стохастичного факторного аналізу, евристичні

методи) вивчаються у дисциплінах «Теорія статистики» та «Економічна статистика». З цього можна зробити висновок про недоцільність виокремлення окремої дисципліни «Теорія економічного аналізу».

У курсі «Аналіз господарської діяльності підприємства» («Економічний аналіз») присутні багато блоків, які досить детально вивчаються іншими дисциплінами. Наприклад, «Аналіз витрат та собівартості продукції» та «Аналіз фінансових результатів» досить детально вивчається в «Управлінському обліку», аналіз використання персоналу, «Аналіз використання персоналу» – в курсах «Економіка підприємства» та «Управління персоналом» тощо.

У зв'язку із підвищенням необхідності аналізу фінансової складової діяльності підприємств та підвищенню запитів користувачів фінансової звітності виникає потреба у перегляді теоретичних та методичних аспектів економічного аналізу. У зв'язку з цим пропонується у ВНЗ для облікових спеціальностей викладати замість «Теорії економічного аналізу» та «Економічного аналізу» поглиблений курс «Фінансовий аналіз», який охоплює не тільки методику визначення фінансового стану підприємства, але й аналіз інвестиційної діяльності підприємства, аналіз цінних паперів, що викликано реаліями практики та теорії науки [5, с. 8; 10, с. 133-134].

Таким чином, аналітична наука на макрорівні в Україні пройшла важку трансформацію за останні сто років, що представлено на рис. 2.

Рис. 2. Періодизація генези економічного аналізу в Україні

Джерело: розроблено автором.

Зауважимо, що в університетських програмах країн Європи та США у переліку економічних дисциплін курси із назвою «Економічний аналіз»

відсутні. Із класичної праці з економічного аналізу Й. Шумпетера «Історія економічного аналізу» [17] випливає, що аналіз може бути як макро-, так і

мікроекономічним, що суперечить самій сутності економічного аналізу у вітчизняному розумінні, оскільки дисципліна «Економічний аналіз» зосереджена лише на визначенні ефективності господарювання підприємства, а не всієї країни. Крім того, виходячи із статті 3 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [11], відповідно до якої основною метою бухгалтерського обліку є надання інформації користувачам щодо фінансового стану, результату діяльності та руху грошових коштів для прийняття рішень, аналітичний курс, який викладається обліковим спеціалістам у ВНЗ повинен надавати теоретичні знання та компетенції щодо аналізу фінансової звітності. Тому це ще раз підтверджує думку про те, що замість «Економічного аналізу» потрібно вводити курс «Фінансовий аналіз».

Висновки. На сьогодні роль аналітичної науки в економіці посилюється. Це зумовлює нові виклики, які ставляться перед економічним аналізом як наукою. Необхідність розвитку аналізу фінансової складової діяльності підприємств вимагає переорієнтації економічного аналізу, який будучи направленим на виявлення відхилень поточних показників від планових суттєво не змінювався з часів планової економіки, на аналіз фінансової звітності підприємства. Як наслідок слід переорієнтувати аналітичні дисципліни, які викладаються студентам облікових спеціальностей у ВНЗ України на курс «Фінансовий аналіз», оскільки велику частину курсу «Економічний аналіз» займає саме методика визначення фінансового стану підприємства. Крім того, у сучасних умовах підвищується комунікаційна роль фінансової звітності та інтегрованої звітності як основного інформаційного джерела для зацікавлених осіб при прийнятті управлінських рішень, що також підтверджується міжнародними та вітчизняними законодавчо-нормативними документами.

Інші тематичні блоки, які не розглядаються у фінансовому аналізі, але представлені та включені до комплексного аналізу господарської діяльності підприємств, досить детально розглядаються у курсах «Управлінський облік», «Економіка підприємства», «Управління персоналом». Виходячи з цього їх дублювання в інших курсах є не доцільним.

Перспективними напрямками розвитку аналітичної науки є розробка методичного інструментарію для аналізу інтегральної звітності підприємства, оскільки у зв'язку із введенням у дію стандарту GRI G4 («Керівництво щодо звітності в сфері сталого розвитку») постає необхідність аналізу не тільки фінансової інформації, але й нефінансової також.

4 Список використаних джерел

1. Блатов, Н. А. Балансоведение (Курс общий) [Текст] / Н. А. Блатов. – Л. : Экономическое образование, 1930. – 390 с.
2. Вейцман, Н. Р. Анализ хозяйственной деятельности промышленных предприятий: Счетный

анализ [Текст] / Н. Р. Вейцман. – М. : Госфиниздат, 1948. – 112 с.

3. Вейцман, Н. Р. Балансы капиталистических предприятий (Их построение, оценка, публикация и анализ) [Текст] / Н. Р. Вейцман. – М. : Госфиниздат, 1947. – 108 с.

4. Гальперин, Я. М. Основы балансоведения. Общие положения теории учета [Текст] / Я. М. Гальперин. – Тифлис : Практический институт счетоведения, 1925. – 112 с.

5. Дерій, В. Проблеми теорії науки, методик й організації навчання і практики економічного аналізу [Текст] / В. Дерій // Бухгалтерський облік та аудит. – 2014. – № 6. – С. 3-11.

6. Евзлин, З. П. Общепонятный отчет акционерных предприятий и его значение в торговой промышленности жизни (к вопросу об однообразной форме отчетов для акционерных обществ) [Текст] / З. П. Евзлин. – Санкт-Петербург : Типография А. Г. Фарбера, 1901. – 112 с.

7. Ковалев, В. В. Анализ баланса, или как понимать баланс [Текст] / В. В. Ковалев, Вит. В. Ковалев ; 3-е изд., перераб. и доп. – М. : Проспект, 2015. – 784 с.

8. Метелиця, В. М. Тенденції розвитку бухгалтерської освіти [Текст] / В. М. Метелиця // Облік і фінанси АПК. – 2010. – № 4. – С. 98-102.

9. Олійник, О. В. Розвиток економічного аналізу в умовах інституційних змін [Текст] : монографія / О. В. Олійник. – Житомир : ЖДТУ, 2008. – 653 с.

10. Петрицька, О. С. Напрями розвитку економічного аналізу в сучасних умовах [Текст] / О. С. Петрицька // Вісник Запорізького національного університету. Економічні науки. – 2012. – № 4(16). – С. 131-136.

11. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV (зі змінами і доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/996-14>

12. Резолюція Міжнародної науково-практичної конференції «Розвиток бухгалтерського обліку, економічного аналізу та аудиту у XXI-му столітті» [Текст] // Облік і фінанси. – 2015. – № 4(70). – С. 151-152.

13. Рудановский, А. П. Анализ баланса [Текст] / А. П. Рудановский. – М. : Маркиз, 1925. – 822 с.

14. Соколов, Я. В. История бухгалтерского учета [Текст] / Я. Соколов, В. Соколов. – М. : Финансы и статистика, 2004. – 272 с.

15. Стоцкий, В. И. Основы калькуляции и экономического анализа себестоимости [Текст] / В. И. Стоцкий ; 5-е изд., доп. и перераб. – Л. : Соцэскиз, 1936. – 538 с.

16. Шеремет, А. Д. Теория экономического анализа [Текст] : учебник / А. Д. Шеремет ; 3-у изд., доп. – М. : ИНФРА-М, 2011. – 352 с.

17. Шумпетер, Й. А. История экономического анализа [Текст] / Й. А. Шумпетер. – Пер. с англ. под ред. В. С. Автономова ; в 3-х томах. Т. 1. – СПб. : Экономическая школа, 2001. – 552 с.

4 References

1. Blatov, N. A. (1930). *Balansovedeniye (Kurs obshchyy) [Balance studying (General course)]*. Leningrad: Ekonomicheskoe obrazovaniye.
2. Weizman, N. R. (1948). *Analyz khozyaystvennoy deyatel'nosti promyshlennykh predpriyatiy: Schetnyy analiz [Analysis of economic activities of industrial enterprises: Accounts analysis]*. Moscow: Gosfinizdat.
3. Weizman, N. R. (1947). *Balansy kapytalystycheskykh predpriyatiy. (Ikh postroyeniye, otsenka, pablykatsyya i analiz) [Balances of capitalist enterprises (their construction, evaluation, publication and analysis)]*. Moscow: Gosfinizdat.
4. Galperin, Y. M. (1925). *Osnovy balansovedeniya. Obshchye polozheniya teorii ucheta [The bases of balance studying. General principles of accounting theory]*. Tiflis: Praktycheskiy instytut schetovedeniya.
5. Deriy, V. (2014). Problemy teorii nauky, metodyky y orhanizatsii navchannia i praktyky ekonomichnoho analizu [The problems of science theory, methods, teaching organization and practices of economic analysis]. *Bukhhalterskyi oblik ta audyt*. No. 6, 3-11.
6. Evzlyn, Z. P. (1901). *Obshcheponyatniy otchet aktsyonernikh predpriyatiy i ego znachenye v torgovo-promyshlennoy zhynzy (k voprosu ob odnoobraznoy forme otchetov dlya aktsyonernikh obshchestv) [Comprehensible report of joint stock companies and its importance in trade and industrial life (To the question of the uniform form for reports of joint stock companies)]*. St. Petersburg: Typohrafiya A. G. Farber.
7. Kovalev, V. V. & Kovalev Vit. V. (2015). *Analyz balansa yly kak ponymat' balans [Balance sheet analysis or how to understand the balance sheet]*. Moscow: Prospekt.
8. Metelytsia, V.M. (2010). Tendentsii rozvytku bukhhalterskoi osvity [Trends in Accounting Education]. *Oblik i finansy APK*, No. 4, 98-102.
9. Oliynik, O. V. (2008). *Rozvytok ekonomichnoho analizu v umovakh instyutsiynykh zmin [The development of economic analysis in the conditions of institutional changes]*. Zhitomir: ZSTU.
10. Petritska, O. (2012). Napriamy rozvytku ekonomichnoho analizu v suchasnykh umovakh [Economic analysis development directions in the current conditions]. *Visnyk of Zaporizhzhya National University. Economic Sciences*. No. 4(16), 131-136.
11. Verkhovna Rada Ukrainy. (1999). *About Accounting and Financial Statements in Ukraine: Law of Ukraine*. Retrieved from <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/996-14>
12. Rezoliutsiia Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii «Rozvytok bukhhalterskoho obliku, ekonomichnoho analizu ta audytu u XXI-mu stolitti» [Resolution of the International Scientific Conference 'Development of Accounting, Economic Analysis and Audit in the XXI Century']. (2015). *Oblik i finansy*. No. 4(70), 151-152.
13. Rudanovskyy, A. P. (1925). *Analyz balansa [Balance sheet analysis]*. Moskva: Markyz.
14. Sokolov, Y. V. & Sokolov, V. Y. (2004). *Istoriya bukhhalterskogo ucheta [History of accounting]*. Moskva: Finansy i statistyka.
15. Stotskiy, V. I. (1936). *Osnovy kal'kulyatsiy i ekonomicheskogo analiza sebestoimosti [Fundamentals of calculation and economic analysis of the cost]*. Leningrad: Sotsekgiz.
16. Sheremet, A. D. (2011). *Teoriya ekonomicheskogo analiza [Theory of economic analysis]*. Moskva: INFRA-M.
17. Schumpeter, J. A. (2001). *Istoriya ekonomicheskogo analiza [History of economic analysis] (ed. by V. S. Avtonomova, Vol. 1)*. Sankt Petersburg: Ekonomicheskaya shkola.